

העב והצדק

יו"ל ע"י מוסדות קוסון בארה"ק
בנשיאות אדמו"ר שליט"א
בני ברק - גבעת זאב

מכון בני שלשים

גלוון מס' 20 • שנה א'

בס"ד • פרשת בלק תשפ"א

דברי תורה מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א

שאין בה דגים (ברכות ט:). היינו רוקנו את כחה של האומה ע"י שלקטו את הנ"ק מתוכה עכ"ד. ולפי"ז יש לבאר דזה שהיה מואב מתיירא מפני העם כי ר"ב הוא פי' שיש בידם ר"ב ניצוצין קדישין שהוציאו ממצרים ונפל עליהם פחד שיוציאו מהם ג"כ כל כחם ויתבטלו לגמרי.

אל זקני מדין. פירש"י מה ראו ליטול עצה ממדין וכו' אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל נשאל מהם מה מדתו אמרו להם אין כוחו אלא בפיו אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכוחו בפיו. צ"ב מאי קאמרי מה מדתו. וי"ל עפ"י הידוע ומואב בספרים רבים מתלמידי הבעש"ט ויש שצינו בשם מדרש עי' תפא"י על משניות (סוף קדושין) ובס' אור פני משה להרה"ק ר"מ מפשעווארסק פ' חוקת בשם ספר בן המלך והנזיר, אודות המעשה במלך א' ששמע מכל אשר עשה משה איש האלקים והוא היה מכיר בצורת הפרצוף ושלח צייר אומן אל המדבר לצייר צורת משה, והנה ראה בציור סימני מדות רעות וכו' ח"ו, וכן הצייר השני והשלישי עד שבא בעצמו אל משה רבינו לעמוד על הפלא הזה, והשיב לו משה רבינו כי אכן כך נגזר לו בטבעו אבל הוא גבר על טבעו והפכו לטוב וכו'.

וזה י"ל כאן ששלחו לזקני מדין לבדוק אודות מנהיג ישראל המלמד תורה ודרך ישרה מה מדתו, פי' מה הן מדותיו, הטובות אם רעות, כדי לידע איך לנצחו, והשיבו דבעצם מדותיו גרועות ומה שמלמד את העם אין כוחו אלא בפיו מן השפה ולחוץ (ח"ו), ואז אמרו א"כ אף אנו נבוא עליהם באדם שפל שמדותיו מגונות וכוחו בפיו.

עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו. מה זאת סביבותינו הלא על עצמם היו יראים ולא על סביבותם. וי"ל הנה מקשים מה היה פשר מוראם מפני ישראל הלא נצטוו (דברים ב ט) אל תצר את מואב ואל תתגר בו והם היו רואים ויודעים על כך. וי"ל כיון שנכבשו ע"י סיחון מלך האמורי חששו שמוא נסתבב שמם ואינם נקראים עוד בשם מואב עפ"י דין אלא אמורי ע"כ נתייראו, וז"ש ילחכו הקהל את כל סביבותינו, פי' כיון שנסתובב הדבר וכבר אין שם מואב עלינו.

שראה שנצחו את האמורי נתיירא. וי"ל עפ"י מה שהביא זק"ק בספר בני יששכר כמ"פ בענין י"ג מדות שהתורה נדרשת בהן, שהם כנגד י"ג מכילין דרחמי, ומדת ק"ו מכוונת כנגד מדת אל עיי"ש. ולפי"ז י"ל הנה בלק היה קוסם ומכשף גדול מבלעם כמבואר בזוה"ק (ח"ג ק"ב ע"ב), והיו רוצים לעורר מדת אל ע"ש שהוא אל קנא ונוקם, ואל זועם בכל יום, ובזה רצו לעורר דינין על ישראל, ע"כ אמר ק"ו מה שני מלכים אלו לא עמדו בפניהם אנו על אחת כמה וכמה, וכל זאת לעורר מזה"ד שבשם א"ל, ואולם לא הועיל מאומה כמו"ש אה"כ מה אקב לא קבה אל.

וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי. צ"ב הלא פחד ישראל נפל עליו משום שישראל נצחו את סיחון מלך האמורי ועוג מלך הבשן כדאיתא במדרש (תנחומא בלק ב) ובפירש"י, וא"כ למה לא נקב שמותם אלא כללם יחד בשם האמורי. וי"ל דהנה אמרו חז"ל במדרש (שם ג) הובא בפירש"י להלן מה ראה מואב ליטול עצה ממדין וכו' אמרו להם אין כחו אלא בפיו אף אנו נבא עליהם באדם שכוחו בפיו ע"כ. ולפי"ז מובן דעיקר מוראו היה מפני כח פיהם של ישראל, וכן פרש"י להלן אתם מתגאים בקול שהורישכם אביכם ונצעק אל ה' וישמע קולנו וכו'. וזה שאמר כאן וירא בלק את כל אשר עשה ישראל 'לאמורי' היינו כחם באמירה, ולכן שלח לבלעם הרשע שכחו בפיו.

ויגד מואב מפני העם מאור כי רב דוא. הקשו המפרשים הלא כתיב כבר וירא בלק את כל אשר עשה ישראל וכו' וא"כ די בטעם זה להתיירא מהם ולא מפני שרב הוא. וי"ל עפ"י מה שכתב רבינו האר"ז"ל (לק"ת פ' שמות) שישראל שהיו במצרים הוציאו והעלו משם ר"ב ניצוצין שהיו בשבי בסוד וגם ערב ר"ב עלה אתם ע"כ. עי' בני יששכר חודש ניסן (מאמר ד' דרוש ו' ע"ד הסוד עמ' רפ"ו) וז"ל, והנה עיקר ניצוצים קדושים היה במצרים ר"ב ניצוצין מן הרפ"ח כנודע מסוד הכתוב (בראשית מא מט) ויצבור יוסף ב"ר וכו'. וידוע שכל החיות של אומות העולם הוא מאותן ניצוצי הקדושה השבויים בתוכם, וז"ש (שמות יב לו) וינצלו את מצרים עשאוה כמצולה

וירא בלק וכו'. גם אח"כ אצל בלעם כתיב כמ"פ לשון ראייה, ופלא כי כל עצמו הלא היה שתום העין. וי"ל הנה בלעם היה רע עין לכן היה כוחו בקללה ואיתא בזוה"ק בפרשת נשא (ח"ג קמ"ז ע"ב) תאנא אמר רבי יצחק בא וראה מה כתיב בהווא רשע דבלעם, בשעתא דאתמסר ליה לברכא לישראל הוה משגח בעינא בישא בגין דלא יתקיים ברכתא והוה תלי מלוי בהווא עינא בישא דכתיב נאם בלעם בנו בעור, מאי בנו בעור מהווא דהוה סאני להו יתיר מכל בני עלמא, ונאם הגבר שתום העין, דסתים עינא טבא מנייהו בגין דלא יתברכון ולא יתקיים ברכתא. וצ"ב היאך משמע מזה שהיה שתום עין דסתים עינא טבא.

וי"ל הכונה, הנה ב' עינים נבראו לאדם, בא' יראה את טובת עצמו ובשנית יראה את טובת זולתו, אבל מי שרואה רק את עצמו בלבד ואין לו טובת עין לזולתו הוא נקרא שתום העין, ומאחר שהוא צר עין הרי אינו רואי לברך כדכתיב (משלי כב ט) טוב עין הוא יבורך, ומכיון שבלעם היה רע עין וראה רק את טובת עצמו, נפשו רחבה ומחמד ממון אחרים, ע"כ נקרא שתום העין.

וירא בלק וכו'. צ"ב אמאי אצל יתרו כתיב וישמע יתרו וכו' את כל אשר עשה וכו', בחינת שמיעה, וכאן כתיב וירא בלק בחינת ראייה. ועוד קשיא למה שמיעת יתרו עשתה בו פעולה לטובה לבא ולהתקרב אל השכינה ואל ישראל, ואילו ראית בלק גרמה לו איפכא רצון להלחם ולהרע לישראל. וי"ל דראיה בלא שמיעה אינה כלום, שמיעה היינו הבנה כמו"ש כי שומע יוסף (בראשית מב ג), בלק ראה בלבד ולא שמע, לא הטה אזנו להבין גדלות ה"ת ומעלת ישראל עמו, אבל יתרו שמע וישמע יתרו. וידוע מע"ח (שער ח פ"ב) דשבירת הכלים דז' מלכין קדמאין היתה בגלל שלא קיבלו מאורות האזון לפיכך נשברו ומתו, שמעו ותחי נפשכם כתיב (ישעיה נה ג) והבין.

וירא בלק בן צפור וגו'. פירש"י אמר אלו שני מלכים שהיינו בטוחים עליהם לא עמדו בפניהם אנו על אחת כמה וכמה. המפרשים העירו מה דחקו לרש"י לפרש כן שדרשו ק"ו ולא כפשוטו דמאחר

כלחוך השור את ירק השדה. המפרשים דקדקו מאי כונת המשל הזה, ובעל עקדת יצחק כתב, כל ימי הייתי תוהה בזה המשל וכו' שדרך השור להוציא מפיו שבת לשונו וכו'. והחזקוני פירש כלחוך השור בלשונו שהוא כמסרק לפי שאין לו שיניים למעלה וכו' עיי"ש. ונראה לבאר עוד דהנה לפי"ז כל כח השור באכילתו הוא ע"י שילוח לשונו ובחזקה מכלה את הירק עד השורש. והנה כח ישראל ג"כ רק בלשון היינו תפלה כדכתיב לעיל בפ' חוקת ששלחו אל מלך אדום לאמר ונצק אל ד' וגו' וישמע קולנו פירש"י בברכה שברכנו אבינו הקול קול יעקב וכו', וכן פירש"י עה"פ וישלח משה לרגל את יעזר וילכדו בנותיה (במדבר כא לב) המרגלים לכזוה אמרו לא נעשה כראשונים בטוחים אנו בכח תפלתו של משה להלחם. וז"ש כאן הנה כחם בפיהם ובלשונום כלחוך השור את ירק השדה בלשונו ולכן נצרך לנגדם ג"כ איש שכחו בפה ולשונו.

הנה העם היוצא ממצרים וכו'. הקשה באוה"ח למה שינה מדברי בלק כי בלק אמר הנה עם יצא והוא אמר הנה העם היוצא. ועוד יש להקשות איך שייך לומר העם היוצא ממצרים והלא זה ארבעים שנה שיצאו כבר ממצרים מזמן רב. ויש לבאר עפ"י דברי אוה"ח לעיל עמ"ש הנה עם יצא ממצרים, מה חידש בזה וכו' לא ידע כי העם יצא ממצרים, ופירש עפ"י מ"ש חז"ל דבלעם יעץ לפרעה רעה על ישראל, ובכשפיו העמיד כישוף לבלי יוכל עבד לברוח ממצרים והיה מובטח כי לעולם לא יצא עם ישראל ממצרים, ולזה שלח בלק לומר לו הנה עם יצא ממצרים פירוש הנה יצא יצאו היפך הבטחתך ובטל כח הכשפים וכו' עיי"ש. ולפי"ז יש לבאר מה שאמר כאן הנה העם 'היוצא' ממצרים הכונה שעדיין כח זה בידם ולעולם הם יוצאים מכח הכישוף שנעשה להם במצרים, שהרי גם עתה הולכים ביד רמה ונוצחים את המלכים הגיבורים ע"כ נצרך לקללם ולבטל כחם זה.

ויקם בלעם בבוקר. פרש"י אמר הקב"ה רשע כבר קדמך אברהם אביהם שנאמר וישכם אברהם בבוקר. פי' השכמה היא לפני קימה, דאצלו כתיב קימה אבל באברהם השכמה וא"כ אל תתגאה בזריזותך.

אם יתן לי בלק מלא ביתו כסף וזהב וגו'. פירש"י למדנו שנפשו רחבה וכו'. וצ"ב דהנה במתני' (אבות פ"ו) אמר ר' יוסי בר קסמא כעין סגנון זה אם אתה נותן לי כל כסף וזהב ואבנים טובות ומרגליות שבעולם איני דר אלא במקום תורה, ובדאי אינו גנאי אלא אדרבה שבח גדול הוא דאין כסף נחשב אצלו לעזוב מקומו מקום תורה, ואילו כאן דרשו לגנאי וצ"ב. וי"ל עפ"י מ"ש בדברינו למסכת אבות, דכונת ר' יוסי היתה כי אם אתה מבקש לתת לי הון רב כ"כ על מנת שאדור עמכם אות הוא כי אינו מקום תורה שאל"כ מה צורך יש לך לשלם לי אלפי אלפים וכו', וכן משמע מדבריו שאמר אם אתה נותן לי ולא אמר אפילו אם תתן לי, אבל הכא אמר אם יתן לי בלק מלא ביתו לא אמר אם נותן לי אלא יתן לי, דורש דמים, למדנו שמחמד ממון היה.

ויחר אף אלקים כי הולך הוא. אף שהסכים הקב"ה להליכתו, אבל מ"מ עצם התגלות השכינה והדיבור עמו היה בה ידי הארה לגרום לו שלא לעבור על צונו ד' האמיתי, אך מחמת טומאתו ורשעתו לא עשה עליו שום השפעה וע"כ ויחר אף ד'.

והוא רכב על אתונו. הקשו המפרשים הלא הקב"ה נתן לו רשות ללכת ועתה אחר שחשב את אתונו ויצא לדרך חרה אפו כי הולך הוא. וממ"ש ויתייצב מלאך ד' לשטן לו והוא רוכב וכו' משמע דיש ברכיבתו על האתון עילה לחרון אף ד' וצ"ב מה לי רוכב על אתונו או חמורו. ויש לבאר דהנה כל כחו של בלעם היה מצד כוחות הטומאה והקליפה כמבואר בזה"ק ובספ"ק, באמצעות כחות של עולם הסט"א, וכשם שצדיק מושל ביראת אלקים

ע"י כח הקדושה וככל שמתחזק בקדושתו כן יגדל כחו כן הדבר הזה כי זה לעומת זה עשה וכו', ובלעם השיג כחו ע"י הרבות חטא וזוהמא וככל שנשקע יותר בטומאה הגדיל כחו הטמא ר"ל. והנה הקב"ה הזהירו דבלכתו לקראת ישראל לא ישתמש בכחות אלו כי את הדבר אשר אדבר אליך וכו', ואילו הוא השכים ורץ לאתונו לחטוא עמה כדי להגדיל טומאתו ולחזק כחו במעשי הקללה, והאתון היתה לו מזומנת לו לעבירה תמיד וכמו"ש חז"ל (סנהדרין קה:) עה"פ ההסכן הסכנתי וכו', וע"ז חרה אף ד'. וז"ש ויתייצב מלאך ד' לשטן לו, והטעם כי הוא 'רכב' על אתונו, ועשה היפך מדבר ד'.

ויעמוד מלאך ד' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה. צ"ב לכאורה הול"ל וגדר מזה וגדר מזה. ועוד שאין מצוי להיות קיר אבנים בינות הכרמים. וי"ל הכונה אולי שהמלאך עצמו נעשה דמות גדר, וז"ש ויעמד מלאך ד' במשעול הכרמים גדר מזה וגדר מזה פי' המלאך עשה עצמו לפי שעה גדר מזה ומזה אבל מעולם לא היה שם גדר.

גדר מזה וגדר מזה. במדרש (במדבר פ"כ י"ד) אין אתה יכול לשלוט בהן שבידיהם לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים. צ"ב תינח שיש בידם לוחות אבנים אבל מה מעלה יש להם לישראל בזה שכתובים משני עבריהם. וי"ל דאם לא היו כתובים משני עבריהם היה פתחון פה למקטרג לומר שלא זכו ישראל לקבל את הלוחות אלא משה רבינו בלבד שכן רק הוא היה יכול לקרותן כשאחזן בידו מול פניו ואילו לצד ישראל לא היה הכתב נראה אלא אבנים סתומות, ע"כ אמר משני עבריהם הם כתובים. וז"ש אין אתה יכול לשלוט בהן שבידיהם לוחות כתובים משני עבריהם מזה ומזה הם כתובים. ועי' לעיל בפ' כי תשא מה שכתבנו בענין מה שאמרו בגמ' (שבת קד.) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדים וא"ר חסדא כתב שבלוחות נקרא מבפנים ונקרא מבחוץ כגון נבוב בובן וכו'. ובמהרש"א הקשה תרתי ל"ל דאי אמרינן מ"ם וסמ"ך בנס היו עומדים ממילא שמעינן דלא נקרא כסדרן מעבר השני דהא לא מתרמי שיהיה כתוב מ"ם וסמ"ך מב' צדדים, עיי"ש שתירץ דגם מבחוץ היו האותיות כתובות ביושר ולא הפוכין אלא שהיה נקרא נבוב בובן וכו' מימין לשמאל דאיכא שום כונה בזה עיי"ש באריכות.

ויעמוד במקום צר אשר אין דרך לנשות ימין ושמאל. י"ל עפ"י מ"ש אא"ז בספר בני שלשים בכמה מקומות, דידוע מהאריז"ל בכונות בין המצרים (פעה"ה שער חג השבועות פ"א) בברכת רצה וכו' להפוך צר"ה לרצ"ה, והשרש הוא צ"ר וכשנהפך משמאל לימין נעשה רצ"ה. והנה בלעם היה מבקש להוציא צירופי אותיות שבהם יוכל להפוך הברכה לקללה כפי מחשבתו הרעה, וכמו"ש התוס' (ע"ז ד' ד"ה רגע כמימרא) בענין שהיה יכול לומר כל"ם והיינו ותרועת מלך"ב, וכן כאן היה רוצה לומר רצ"ה שהוא לשון טובה וריצוי ובלבו היה מחשב ומהפכו לצ"ה שהוא שרש צר"ה, ע"כ עמד שם המלאך במקום צ"ר שלא יוכל להטותו לימין או לשמאל גם קב לא תקבנו גם בך לא תברכנו.

זה שלש רגלים. פירש"י אתה הולך לעקור אומה החוגגת שלש רגלים. צ"ב מה ענין שלש רגלים לכאן, וכי בשביל שיש להם חג שלש רגלים ימנע מלקללם. עוד צ"ב למה נרמז הענין כאן בדבר האתון ולא להלן בדבר מלאך ד' שאמר על מה הכית את אתונך זה שלוש רגלים. וי"ל עפ"י מ"ש בספר משנת העתים דרדשי יום יום להרה"ק רמ"מ מפאטיליטש (הובא לעיל פרשת נשא באריכות) על הפסוק שאומרים בתפלת מוסף לשלש רגלים, שלש פעמים בשנה וכו' כברכת ד"א אשר נתן לך (דברים טז יז), הנה בברכת כהנים יש ג' פסוקים, יברכך ד' וישמך ב' תיבות ושם הוי"ה, יאר ד' וגו' ד' תיבות ושם הוי"ה, ישא ד' וגו' ו' תיבות ושם הוי"ה, וזה רמז ל"ב חדשי השנה והרגלים, הרגל הוא בחי' שם הוי"ה מקרא קודש, כל שם הוי"ה נותן כח ושמירה לשאר תיבות שבפסוק, וכן הענין בחדשי השנה, הנה בחודש ניסן חג הפסח שהוא שם הוי"ה

מגן על ב' חדשים ניסן אייר, ובחודש סיון חג השבועות מגן על ד' חדשים סיון תמוז אב אלול, חג הסוכות מגן על ו' חדשים תשרי עד אדר, נמצא לפי"ז אין שום זמן פנוי משמירה והכל בכח שלש רגלים.

וז"ש אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה, הלא זה דבר שאי אפשר ולא יעלה בידך, ולכן נרמז הענין בדבר האתון, כי בתרגו"י תרגם על ויפתח ד' את פי האתון בי' ההיא שעתא פתח מימרא דה' ית פומא וכו', והיינו מימרא דשם הוי"ה הנזכר בפסוקים הנ"ל.

זה שלש רגלים. פירש"י רמז לו אתה מבקש לעקור אומה החוגגת שלש רגלים בשנה. צ"ב מאי שייכא ג' רגלים להא. ועוד וכי ס"ד שבשביל כך יחזור בו בלעם הרשע אדרבה שמחה היא לו לעקור אומה כזו ומועדיה, כי מועדי ישראל הם לקוצים ולצנינים בעיני הרשעים, וכדאמרו חז"ל (מגילה יג:) עה"פ ואת דתי המלך אינם עושים דמפקי לכולא שתא בשנה"י פה", שבת היום פסח היום. וי"ל דהנה בכל עת שבקשו הרשעים לעשות פורענות בישראל ח"ו והקב"ה מצילנו מידם, נתהפך הדבר מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב ונקבעו מועדים וימים טובים זכר לאותו הנס, וכן ענין חג הפסח וכו', ונס חנוכה ופורים, וגם ימי הצומות שנקבעו על חורבן בית מקדשנו עתידים ליהפך לששון ולשמחה ולימים טובים. וזה שאמר לו אתה הולך לעקור אומה החוגגת שלש רגלים, שוטם שכמותך הלא תדע כי הימים אשר היו עתידים לפורענות נהפכו להם למועדים ולרגלים וא"כ עתה אתה תוסיף להם ע"י קללותיך עוד רגל ויו"ט כי יהפוך ד' הקללה לברכה ויקבעו לימים טובים.

כי עתה הרגתיך. תמוה מה פשעה ומדוע היה רוצה להרגה הלא ראה שיש כאן איזה אונס ואין דרכה בכך. וי"ל כששמע שפתחה את פיה וניתן לה כח הדיבור נפל עליו מוראה שתגלה קלנו וכל תועבותיו כמו שאכן היה אח"כ באמרה הלא אנכי אתונך וכו', לפיכך רצה להרגה בטרם תדבר.

ויאמר בלעם חטאתי. ובמדרש (במדבר"ר כ' ט"ז) כל החוטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו. מכאן סמך לעובדא הידועה שהיה אצל זקה"ק העטרת צבי שתלמיד אחד בא אצלו כדרכו והרגיש שרבו מקפיד עליו (הטעם היה מפני שבעלי לה"ה העלילו עליו שנהג נשיאות בגליליות), וכשראה קפידת רבו נכנס נוזף ואמר אמנם חטאתי אבל מבקש אני דרך תשובה ונתפייס לו, אח"כ נכנס שוב ואמר, רבינו אמנם חטאתי אבל אחר הפיוס עז רצוני לידע מה הוא החטא שבידי, ובשמוע רבינו דבריו אלו התרשע מאד מצדקותיו וחכמתו ואמר אילו היה אדם הראשון נוהג בדרך זו כמון היה דרכו צלחה יותר ממה שהצלח בטענותיו, וואלט ער גיוועזין בעסער גפארען", כי הוא נכנס בטענות ומוענות האשה אשר נתת עמדי וכו' ולפיכך לא סיים בטוב, אבל הדרך האמיתי הוא קודם להתוודות אמנם חטאתי, ואח"כ יברר אם חטא או לא, וזה נרמז בדברי המדרש כל החוטא ואומר חטאתי אין רשות למלאך ליגע בו.

מן ארם ינחני בלק מלך מואב. למה הזכיר כאן ארם. י"ל בלעם הוא לבן הארמי כמבואר בתרגו"י, ורצה לקלל בלשון ארמית כי ידע שבתיבות לשון הקודש אפשר להפוך צירוף האותיות מרעה לטובה, ע"כ החליט בלבו לקלל בלשון ארמי. לפיכך צוה ד' אפס את הדבר אשר אדבר אליך אותו תדבר, דייקא בלשון הקודש. ועד"ז שמעתי מפי אאמור"ז ז"ל עה"פ בפ' ויצא (בראשית לא מז) ויקרא לו לבן יגר שהזדוהא ויעקב קרא לו גלעד. למה הוצרכו לשתי שמות, מה לא ניהא ליה ללבן בשם גלעד על שם הגל הזה, אך לבן הרמאי חשש שבשם לשון הקודש יוכל יעקב לשנות צירופי האותיות ולפרשו לענין אחר לגמרי, ע"כ טען שיקרא לו בשם ארמי בו לא יוכל לשנות מאומה, ודפח"ח.

מי מנה עפר יעקב. וברש"י ובעה"ט שרמז על המילה

מנהגי בין המצרים [ח"א]

א. בימי בין המצרים נהג רבינו האור מלא שקודם ברכת המזון אמר על נהרות בבל (תהלים קלז) במקום שיר המעלות בשב"ח וגו', ועל שאלת אחד מקרוביו השיב, הלא מנהג אשכנז לאומרו בכל ימות השנה לפני ברכת המזון חוץ משבתות וימים טובים, על כל פנים אנהנו נאמר אותו בימי בין המצרים.

ב. מנהגו היה שבאלו ה' השבועות עיין ולמד גם בספרי מוסר אם כי בכל השנה לא הרבה לעיין בהם, כי עלולים להביא לידי עצבות.

ג. כשחל שבעה עשר בתמוז ביום ראשון, אמרו הסליחות כסדר יום שאין אומרים בו תחנון.

ד. היה מספר בשבח הרבנים תופסי ישיבות במדינה כגליל העליון (אויבולאנד) שעורכים תקון חצות בימי בין המצרים יחד עם בני הישיבה בחצות היום.

ה. מרגלא בפומיה הן בדברי תורתיו והן בסתם בשיחה לחזור על דברי רבינו המגיד ממעזריטש ז"ע אודות ימי בין המצרים, שפירש הכתוב כל רודפיה השיגוה בין המצרים, שפירושו כל רודפי י"ה השיגוה בין המצרים על פי משל, שכשהמלך נמצא בפלטיין שלו מסובב עם שריו ויועציו בחדר לפניו מחזיר ושומרים עומדים בכל פינה ופינה אין אפשרות לאיש פשוט לבוא לפני המלך כי לא יניחוהו ליכנס אליו, אבל כשהמלך בדרך חוץ מפלטיין שלו אז בנקל אפילו לאיש פשוט להתקרב אל המלך ולהתחנן לו ולבקש מלפניו על עצמו והמלך עושה מבוקשו, כנודע מנימוסי מלכותא דארעא. כן הענין גם כן בעבודת ה', שכביכול בימים האלה, ימי בין המצרים, שהמלך הוא בדרך בגלות ואינו בפלטיין שלו כביכול, בנקל יותר להתקרב אליו ולדבקה בו יותר מימים הגבוהים במעלה שהמלך מתעלה בגבהי מרומים, וזהו כל רודפי י"ה, כל מי שרודף להשיג כביכול אותו יתברך ולהתקרב אליו השיגוה בימי בין המצרים.

ו. עוד היה רגיל רבינו לאמור בשם המגיד ז"ל מענין ימי בין המצרים, שאף אז צריך לעבוד את הבורא ב"ה בשמחה ביתר שאת ויותר עוז, על דרך משל למלך גדול שערך מלחמה עם אויביו אבל לא הצליח והוכרח לברוח ממערכת המלחמה וחפש מקום מקלט היכן להחבא עד יעבור זעם. על אם הדרך היה גר ידיד נפשו ואוהבו הנאמן, ויט אליו לביתו, והאוהב הנאמן קרבו מאוד והתאמץ והשתדל להקל להמלך שירגיע עצמו מצער ומצבו הנדכה, והנה האוהב הזה תוגה בלבו ומאוד דוה עליו שרואה את המלך במצב כזה ומצטער בלבו מאוד, אבל בפני המלך הוא מראה פנים צוהבות כדי שלא להעציב את המלך עוד יותר, ועושה תחבולות לשמח את המלך. הנמשל מובן, כי בימים אלו ימי בין המצרים שהמלך מלכי המלכים הוא כביכול בגלות ונטרד מפלטיין שלו והוא בדרך מתחבא כביכול בלב האיש הישראלי שהוא אלוהי היחידי והנאמן, ועל כן צריכים להשתדל להביא שמחה בלב המלך ולשמחו.

ז. סיפר הרה"ג מוה"ר דוד בנציון קליין זצ"ל אבדק"ק יסודות, שפעם באתה בתו של רבינו הרבנית צפורה יענטל ע"ה עם עגלת התינוק בשעות הצהריים לביקור לבית רבינו ותיכף כשנכנסה לבדה, שאל אותה רבינו היכן התינוק, השיבה שהתינוק נשאר בחוץ בעגלה אז אמר לה רבינו בבהלה ופחד, נו צאי תיכף ומיד החוצה אל התינוק, ואל תניחי לילד להיות לבד אף לרגע, כי מבואר בשו"ע (או"ח סי' תקנב סעיף יח), שצריך לזהר מיום יז בתמוז עד ט באב שלא ילך יחידי וכו' שבהם שולט קטב מרירי ל"ע.

על הרמב"ם ז"ל (פ"ג מהל' גניבה ה"ז) דפסק כרב והלא קי"ל הלכתא כשמואל בדיני, ויש לומר עפ"י"מ שכתב הכנה"ג בדברים האסורים משום סכנה אף דקי"מ"ל הלכה כרב באיסורין מ"מ לית הלכתא כות' בסכנה היכא דשמואל מחמיר, והכא נמי לדין במודה בקנס שאם נפסוק הלכתא כשמואל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב יהי' סכנת נפשות כי לא יועיל התשובה ע"כ טעם ספק נפשות פסקין כרב דמודה בקנס ואת"כ באו עדים פטור. (בני שלשים)

יול מים מדליו. יש לפרש שהתנבא אשר יזלו חסדים המכונים בשם מים, מהחדשים הדלים היינו תמוז אב שנקראים דלים, דהנה י"ב אותיות יש בשם אדני" במילואו, עיין במגלה עמוקות (ואתחנן אופן ק"ה), ובכל חודש מאיר אות אחד, דהיינו בחודש ניסן א' ובאייר ל' סיון ה' תמוז ד' אב ל' וכו', ממילא אלו ה' חדשים תמוז אב הם ד"ל, והם בבחינת דין וגבורה לשונאיהם של ישראל, ובמהרה העוזר דל"ם יתפכם לששון ולשמחה בחסד עולם ירחמם וינהלם כעל מבועי מים. וזה שאמר יזל מים מדליו, רצ"ל מהד"ל שלו יזל מימי החסדים, אשר כעת עיני עיני יורדה מים בעוה"ר (איכה א טו) הן הן בחינת קומת הזמן תרין עינין תמוז עין ימין אב עין שמאל, ואותן המים הם הדמעות מים מלוחים סוד הגבורות, ובמהרה יזל מים מתוקים מימי החסד, וזה שאמר יזל ולא ירד כמו לשם שאמר עיני יורדה, כי יזל הוא סוד השפעה ברב חסד. (אגרא דכלה)

כי מראש צורים אראנו. מהפך קדמו קטן. רמז למה דאיתא בילקוט אני רואה אותם שקדמו לברייתו של עולם. וזה הרמז אני רואה הפוך ממה שאמרת הנה עם יצא ממצריים כלומר שזה עתה נהיה לעם, והנה הוא להפך, אף על פי שהם המעט מכל העמים הם קדמו לברייתו של עולם וכל העולם נברא בשבילם (תפוחי חיים - טעמי המקרא)

פרקי אבות

פת במלח תאכל וכו' ובתורה אתה עמל וכו' אשריך וכו' (פ"ו מ"ד). פירוש, להגיע למדרגה כזו שיתפסק במנוחת פת במלח ומים ובכל זאת יהיה אצלו אשריך וטוב לך זה אפשר רק אם אתה בתורה אתה עמל, וכן אמרו לא עם הארץ חסיד כי אינו יכול להגיע למדרגת חסידות כזו. עוד יש לומר לבעלי הסגופים המונעים עצמם מהנאת העולם להם אומר, רק אם הדרך הזו לא יבטל אותך מעמל התורה אז אשריך, אבל אם על ידי זה לא תוכל לעמול בתורה יותר טוב לאכול ולשתות כראוי ולעמול בתורה וכדכתבו הפוסקים בענין השרוי בתענית. (תפוחי חיים)

ויגר מואב. מתרגמין ודחיל למוואבאה. ולכאורה הלמ"ד יתירה ואינה מובנת, ונ"ל הכוונה דהן אמת ויגר מואב יתפרש לשון מורא וכפירש"י, אבל מהר"א להתבונן למה לא אמר ויירא דהנה הגם דבעלי הדקדוק בעינים כאלה אומרים שהן שמות נרדפים עכ"ז זה דרכינו כל היום שאין בלשונינו הקדוש שום דבר ריק, כי הגם דכמה שרשים הם בפ"י אחד עם כל זה יש חילוקים לכל אחד כענין שפירש"י אויב ושונא אויב מבפנים ושונא מבחוץ. פחד ואי מה, פחד על הרחוקים ואימה על הקרובים. כן הוא הענין בכאן הגם שורשי מורא ומגור הם ענין אחד על כרחך צריך להיות איזה הפרש ביניהם.

והנראה דלשון מורא הוא, כשהאדם מתיירא מן איזה דבר ויכול לפרקים להסיח דעת מן אותה המורא כי לא נאספה ונדבקה המורא בחדרי לבבו, ולשון מגור הוא כשכבר נאספה ונדבקה המורא בחדרי לבבו אשר לא יוכל להסיח דעת כרגע, והוא כטבע קיים אצלו עד שיכול ליפול לידי חולי מחמת מורא, והוא ענין ידוע בחולי המרה השחורה, והוא לשון מגור שהוא לשון אסיפה כענין אוגר בקיץ וכו', וז"ש הכתוב בכאן ויגר מואב שנדבקה ונאספה המורא אצלו עד שלא יוכלו להסיח דעת מאותה המורא, וזה שתיירגם דחיל למוואבאה שנדבקה המורא לטבע קיים אל המואבים הבן. וכבר כתבנו בחיבורא קדמא (אגרא דכלה), ענין ויגר"ה שהמורא היה בעבור סיחון ע"ג, שהיו שומרים כעין מזוזה ונסתלקו, הנה בקדושה לשמירה במזוזה הנה שמות הכתובים בצד השני מנין יג"ר, והנה זה לעומת זה בקליפה סיחון ע"ג בגימ' יג"ר ע"כ נכתב ויגר"ה ולא וייר"א. (ליקוטי מהרי"א)

לא תלך עמהם וכו' כי ברוך הוא. מ"ש אאמ"י (בעל מראה יחזקאל) שאמר אם כן אברכם, כלומר וממילא יהיה קללה כמו"ש גבי רבקה שלכך היתה עקרה שלא יאמרו מחמת ברכת הרשע פעל זה, ועל זה אמר כי ברוך הוא מקודם. (מעגלי דק פ' בשלח)

אוי מי יחיה משמו אל. שמעתי אומרים בשם זקני רבינו צבי הקדוש זצ"ל, למען שמך ה' וסלחת לעוני כי רב הוא, דהלכתא כרב דמודה בקנס ואח"כ באו עדים פטור, אוי מי יחיה משמו"ו א"ל הוא שמואל דס"ל מודה בקנס ואח"כ באו עדים חייב (ב"ק עה). ואני נכדו מלאתי דבריו שכן כתב רבינו בפע"ח שער ק"ש שעל המטה, שענין הוידי הוא מטעם מודה בקנס פטור, אמנם אח"כ כשנשמתו עולה למעלה הנה באים עדים ומועידים עליו למעלה לפני ב"ד של מעלה על כל מה שעשה בעוה"ז והרי הוא זה מודה בקנס ואח"כ באו עדים, ולכאורה יש להקשות

בני ישראל כחול הים וכתוב אשר לא ימד ולא יספר, לא קשיא כאן בזמן שישראל עושין רצונו של מקום כאן בזמן שאין עושין רצונו של מקום, וקשה וכי אפשר לשום דבר בעולם הנפרד שלא יהיה לו מנין, וגם וכי ברגע חדא כשעושין רצונו של מקום יתברכו כ"כ עד אין מספר. ותיירץ דהוא בבחי' האיכות דאז אחד שקול כנגד הרבה והוא רב מאד עד שלא ימד ולא יספר עכדה"ק. וז"ש מי מנה עפר יעקב וכו' מי יוכל למנותן הלא ברגע חדא ע"י קיום המצות יתרבו עד אין מספר אשר לא יספר מרוב.

ממצרים שנאמר ויעשו בניו לו כן כאשר צוה יהודה ויששכר וזבולן ישאווה מן המזרח ורואבן ושמעון וגד מן הדרום וכו' כדאיתא בתנחומא, וזהו עפר יעקב כלומר כששב לעפרו.

מי מנה עפר יעקב ומספר את רבע ישראל. פירש"י אין חשבון במצות שהם מקיימים וכו'. יש לבאר עפ"י מה שכתב זק"ה בספר מראה יחזקאל עה"ת פ' במדבר על מה שאמרו חז"ל (יומא כב) עה"פ והיה מספר

ועפר שנותנים על הערלה. י"ל מי מנה לשון אונאה כמו"ש חז"ל בפ' חוקת שהשטן ואומות העולם מונין אותם, וזהו מי מנה פ"י מי יכול להצר להם שהרי זכות המילה עומדת להם.

מי מנה עפר יעקב וגו'. פירש"י כתרגומו דעדקיא דבית יעקב וכו' מארבע משריתא ארבע דגלים. י"ל דלכך הזכירים בשם עפר יעקב דייקא, כי יעקב ציוה אותם על סדר הדגלים כפירש"י (לעיל ב ב) עה"פ באותות לבית אבותם, באות שמסר להם יעקב אביהם כשנשאווה

מראש צורים אראנו

תולדות אבותינו ורבותינו הקדושים זיע"א

הן חמשה הלכות שהם: שהיה דרסה חלדה הגרמה עיקור, זאת יש על השוחט לכוין ולהשגיח שלא תצא נבלה מתחת ידו.

סיפר אחד מחסידי אדמו"ר בעל בני שלשים זיע"א שהיה על שבת שירה בצל רבו בקוסטון ובמוצאי שב"ק לקחו רשות לנסוע וברכת פרידה מהרה"ק, והיה אז קור גדול ושאל אותם באיזה דרך הם נוסעים, ואמרו לו, ועל זה הדרך היה צריך להם לעבור את הנהר "טייז" על הקרח, ואמר להם הרה"ק שיהיו לבד ליסע על זה הדרך, אבל מחמת שהיה נחוץ להם הדרך להיות בבוקר בביתם לא שמעו לקולו הרה"ק ליסע דרך עיר נאמין על הגשר כי דרך רחוק היה ונסעו דרך הקצר על הקרח, וכאשר באו אל הטייז אמר אחד מן החסידים "ראו הרבי צוה שלא ליסע על הטייז לכן עצתי שלא לעבור את הטייז עד שנראה שיעבור איזה עגלה על הקרח", והסכימו כולם לזה, והמתינו שם איזה שעות עד שבא ערל עם עגלה ועלה על הקרח לעבור את המים, וכאשר בא באמצע המים נשבר הקרח מתחתיו וירדו הוא ושני סוסי למצולי הנהר, ואז חזרו הם אל הדרך דרך העיר נאמין, והרה"ק זי"ע לא היה לו מנוחה כל הלילה וכמה פעמים שאל אם לא בא איזה שליח מן האנשים, וכמו בחצי היום בא שליח מהם שהש"ת היה בעזרם וניצלו.

סיפר הגבאי מו"ה ר' נטע ווייס ז"ל: בהיות רבינו הבני שלשים אברך צעיר לימים ועדיין סמוך על שולחן חותנו הרה"ק בטאש צוק"ל, הסתיר דרכיו מעין כל. כבר אז עלה ונתעלה במדריגות קדושה ופרישות אך שביליו במים רבים ועקבותיו לא נודעו, אמנם שמו הלך לפניו כעילוי וחרף עצום אך גם בעל מזג סוער. לכן כאשר היה לפעמים מתמיה את הבריות בהתנהגותו היו הכל סבורים לתומם כי בסערת רוחו נהג כן ואגב חורפיה לא דק. ומעשה פלא אירע אשר פעם אחת נכנס למקוה בטאש ושם היתה המקוה עמוקה מאוד ועל הטובל בה היה לרדת עשרות מדריגות. באותה שעה נמצא איש זקן אחד למטה בתוך המים וביקש לטבול, רבינו לקח בידו צינור גומי (שליח) והתחיל להתיז מים אל תוך המקוה וניתוזו גם על אותו הזקן, האיש נבהל ופנה בתחנונים אל רבינו שיחדל ממעשהו באשר המקוה מתמלאת והוא עלול ליטבוע בתוך המים, אולם רבינו לא שעה לתחינתו ולא הרפה ממעשהו. פתאום נכנס איש אחד למקוה ובראותו את הנעשה פנה אל רבינו בטרנוניא ואמר מה לך כי תשחק פה, לך נא חוצה וראה כי ביתו של פלוני עולה באש, שם יש להתיז מים ולכבות את הדליקה ולא כאן, השיב לו רבינו האינך רואה שהגני מתיז מים ומכבה את האש. ולמרבה הפליאה כן היה שממש באותה שעה שהותוזו המים ע"י רבינו הלכה האש שאחזה באותו הבית ודעכה מאליה עד שכבתה לגמרי בלי כל סיבה.

רבינו בעל ה"בני שלשים" ניהן במוח חריף מאין כמוהו, ישנם סיפורים למכביר שהכיר אנשים לאחר שראה את פניהם פעם אחת בלבד וזכרם עשרות שנים אחר"כ, וסיפר נכדו אדמו"ר הרה"צ ר' פנחס שלום הלוי ר"ב מקאסאן זצ"ל: אשר פעם אחת בא אל רבינו איש אחד מגאליצא ורבינו הכירו מיד וקרא אתה איש פלוני מעיר טאסט, למראה השתממותו של האיש נענה רבינו ואמר, אל תחשוב שרוח הקודש יש כאן אלא בילדותי כבן שנתיים פעם אחת כשאחזה אותי אמי על זרועה נכנסה אמן לביתינו ואתה העולל על זרועה ומאז זכרתיך...

עוד סיפר הרה"צ הנ"ל אשר פעם אחת בא רבינו לשוב אחד ונכנסו אליו אנשי שלומם וחסידיים רבים שבאו ליטול שלום ולהקביל את פניו, בין הנכנסים היה אחד שזו לו הפעם הראשונה שראה את רבינו, אך בהכנסו לחדר לקבל שלום, קידם רבינו את פניו ואמר, שמך זנוויל מאיר. התפלא האיש מאד כי בטוח היה שרבינו מעולם לא ראה את פניו, אמר לו רבינו, אל תתמה, פעם אחת לפני כשלשים שנה בדרך שובי לביתי עם חבורת חסידים מנסיעה אל הרה"ק ר' דויד מדינוב, עברנו בדרכנו על פני ביתך ושם עצרנו את העגלה באישון ליל על מנת לחדש את הלבנה, וגם אתה יצאת אז מביתך לכבודנו, אמנם תיכף אחר"כ עלינו לעגלה והמשכנו בדרכנו, אך את פניך זוכר אני.

כן סיפר הרה"ג ר' יוסף חיים שעהנפול שליט"א נכד רבינו הבני שלשים בשם ר' אברהם צבי קליין מקאשוי, אשר פעם באו לפני רבינו שני נערים כבני עשרה שנים, כאשר הביט רבינו בפניהם הצביע בידו ואמר אצל זה הייתי סנדק ואצל זה הייתי מוהל, ואם אינם מאמינים לי תראו שאצל זה שהייתי מוהל אצלו יש ברגליו סימן פלוני. הנוכחים בדקו אחריו וכמובן נמצא כדבריו. כמו כן כשהזדמן בימי חרפו למקומות שונים ועיין בספרים הנמצאים בבית המדרש, נשארו הדברים חקוקים בזכרוננו עד זקנה והיה חוזר ואומר דברי תורה מספרים אלו כלשונם וככתבם.

רבינו לא אהב את המתחסדים יתר על המדה, ומסופר כי אברך אחד בא לפני רבינו לבקש קבלה על מלאכת שו"ב, רבינו בחן אותו ושאל אותו מה מוטל על השו"ב לכוין בשחיטתו, האברך התחכם והעדיף להראות את כוחו ברזי הסוד וכונות השחיטה עפ"י קבלה כסבור שבכך ישא חן בעיני רבינו, ואולם רבינו דחה אותו וסרב לתת בידו קבלה, לתדהמת האברך השיב לו רבינו איני יכול לתת לך קבלה כי אינך יודע מאומה, הכונות

ברכת מזל טוב

לכ"ק מרן אדמו"ר שליט"א

לרגל אירוסיו נכדתו המהוללה תחי' בת בנו הרה"צ **יוסף מאיר שלום שליט"א** רב הצעיר דקהלתנו ויו"ר מכון "בני שלשים" עב"ג הבחור החתן המופלג בנוש"ק מו"ה **משה אהרן רבינוביץ נ"י** בן הרה"ג המפו' מרביץ תורה לעדרים מו"ה **יעקב דוד שליט"א** ר"מ דישיבת "מאור עינים" בירושלים עיה"ק בן הגאון הגדול מו"ה רבי **אפרים פישל זצ"ל** ראש ישיבת באיאן וחתן הגה"צ מו"ה **ר' מנחם נחום טווערסקי זצ"ל** בן כ"ק אדמו"ר הרה"ק רבי **יוחנן מראחמסטריווקא זי"ע** ויה"ר מלפני אבינו שבשמים שהזיווג יעלה יפה ויזכו לבנות בית נאמן בישראל לתפארת בית אבות ויזכו לרוות רוב נחת דקדושה אכ"ר

מברכים מנחם נחום טווערסקי זי"ע
מערכת "הצבי והצדק"
מתפללי ולומדי בית המדרש
בני שלשים קוסטון

יפוצו מעינותיך חוצה

מהנעשה ונשמע ב"מכון בני שלשים"

ספר רזי אור החיים

ואזנים לשמוע ואפס קצהו תראה. ולמען לא נמנע טוב מבעליו אמרנו להעלות הדברים עלי ספר לזכות את אהב"י הרבים החפצים לטעום מעץ החיים"ם, ע"כ ליקטנו וקבענו כל מאמרי רבינו אשר אינם ע"פ פשטיות התורה רק על דרך רמז וסוד, ונקרא שמו "רזי אור החיים", ועליו סובב ביאור "הצבי והצדק" מאת כ"ק אדמו"ר שליט"א המבאר כל דבר הקשה, ובעיקר לגלות מקורות דבריו של רבינו ואז יוכל המעיין לתור ולהעמיק כי ד' הטובה עליו, ולהוסיף מדעתו עוד כהנה וכנהנה. על הספר נלווה גם מפתחות למען ימצא המעיין חפצו בנקל בלא טרחה.

ספר רזי אור החיים י"ל בסיועו של ידידינו היקר אוהב תורה ולומדיה הנגיד הנכבד המרומם מו"ה ר' חיים הערש פריעדמאן י"ו מייקרי עיר מאנטריאל יצ"ו אשר נטל על שכמו והושיט ידו בלב ונפש חפיצה לשאת בהוצאת הספר לע"י אביו העסקן הנודע אשר פעל בהצלת נפשות ישראל בימי הזעם והשוואה ה"ה הרבני הנכבד מו"ה ישראל דוד פריעדמאן ז"ל ואמו מרת אסתר ע"ה, ונקראת על שמו מהדורת פריעדמאן, אשריו ואשרי חלקו ברוך הוא לאלוקיו וזכות הרב המחבר האור החיים הקדוש תעמוד לימינו ויצליח בכל אשר יפנה ויזכה לרב נחת דקדושה מכל יו"ח אמן.

ספר אור החיים הק' עה"ת אשר כידוע נתקבל בהתלהבות בכל תפוצות ישראל בארצות המזרח והמערב גם יחד ובפרט בקרב קהילות החסידים ההולכים בדרך תורת הבעש"ט ותלמידיו, וכל ההוגה בספרי מוסר וחסידיות יראה בעליל כמה עסקו כולנה בתורתו של רבינו ועשאוה עטרה לראשם ויסוד לדרכם דרך הקודש.

אך דא עקא להיות ספר קדוש זה גבוה מעל גבוה ומטובל בהרבה דברי קבלה על דרך הסוד המיוסדים על דברי הזהו"ק וכתבי האריז"ל [יסודותיו של רזי הקבלה שבספר אור החיים נצבים בעיקר על דברי הזהוה הקדוש, האריז"ל, הרמ"ק ז"ל, רבנו בחיי, הרמ"ע מפאנו וספר חסד לאברהם], אשר הזכירם רבינו בקצרה וברמיזה ולא פירש כונתו בהרחבה כדרכו בדרושי חלק הנגלה. ובכן מאמרים אלו צריכים ביאור מספיק כדי להבין דבריו הקדושים החוצצים להבות אש.

והנה זה כבר קרוב לשלושים שנה אשר זכינו לשיעור קבוע בבית מדרשינו מדי שבת בשבתו בספר הקדוש אור החיים הנלמד ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א לפני חברים מקשיבים אנשי שלומינו הצמאים לדבר ד', והן הן הדברים הנקנים באמירה זוכים אנו לטעום מעט צרי להבין ולהשכיל את דברי תורתו של רבינו בעל אור החיים הק' וניתנו לנו עינים לראות